

ЕКОЛОГІЧНЕ ГРОМАДСЬКЕ ЗДОРОВ'Я: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Кучірко О.Я.

Національна академія державного управління
при Президентові України, м. Київ

Публікація відомої книги «Наше спільне майбутнє», відомої ще і під назвою Брандлендський звіт Міжнародної комісії з довкілля та розвитку 1987 року викликала тривалі дебати у багатьох країнах світу щодо необхідності досягнення гармонії між суспільно-економічним розвитком та природним середовищем. Метою сталого розвитку окремої країни та світу загалом є встановлення взаємозв'язку суспільно-економічного прогресу з природними екосистемами, об'єднавши економічний та екологічний погляди. Основне політичне питання сьогодення, як зазначено у Брандлендському звіті, наступне: будь-які економічні рішення мають бути екологічно виправданими, інакше ми не зможемо підтримувати сучасні стандарти життя, а тим більш - їх покращити, включаючи стан індивідуального та популяційного здоров'я.

Існує три різних способи зміни суспільної поведінки щодо дотримання принципів сталого розвитку: прийняття відповідних законодавчо-нормативних актів; механізми економічного стимулювання (винагорода за правильну діяльність або система штрафів за порушення законодавчих норм діяльності) та еволюція позицій самого суспільства. Ці способи зміни суспільної поведінки взаємопов'язані. Економічні стимули можуть бути переглянуті у законодавчих актах, тоді як суспільні уподобання можуть змінюватися із використанням законодавчого та економічного механізмів.

Основною метою сталого розвитку є збереження здорової та різноманітної екосистеми для теперішніх і майбутніх генерацій людей та інших живих організмів. Отже, нам необхідно зберегти різноманітність біологічних видів, екологічну чистоту та природні багатства.

В даний час перед системами охорони здоров'я багатьох країн світу постали дві найбільші проблеми:

1) збільшення кількості та підвищення вартості медичних послуг, і, відповідно, підвищення попиту в умовах жорстко обмежених ресурсів;

2) поява нових факторів ризику, пов'язаних з глобальними екологічними ризиками та впливом на здоров'я людей соціально-економічних, політичних і культурних умов індустріально-розвинених суспільств.

Ці зміни призвели до з'ясування взаємозв'язку між сталим розвитком суспільства та рівнем здоров'я і виникнення нового поняття – екологічне громадське здоров'я.

Ключовою ідеєю екологічної моделі громадського здоров'я є чіткий взаємозв'язок між людським буттям, фізичним і соціальним оточенням та станом здоров'я.

Таким чином, поняття «екологічне громадське здоров'я» характеризує оновлене громадське здоров'я і зв'язок фізичного, психічного та соціального благополуччя з екологічними, соціально-економічними, культурними, політичними та індивідуальними чинниками. Основним завданням практичної системи екологічного громадського здоров'я є інтеграція процесів вирішення проблем довкілля та здоров'я через міжгалузеву кооперацію.

Загальне потепління на планеті - яскравий приклад складності та різноманітності кліматичних ефектів, наслідку руйнування екологічних систем. Прямим впливом парникового ефекту на індивідуальне та популяційне здоров'я можна вважати дію високої температури на людей похилого віку, ослаблених людей та тих, що працюють в умовах гіпертермії. Підвищення температури на 3-4оС призводить до подвійного зростання кількості смертей, пов'язаних зі спекою. Серед їх причин виділяють теплові удари, нещасні випадки на виробництві (через дезінтеграцію), збільшення навантаження на серцево-судинну систему.

Визначення ризиків для здоров'я, пов'язаних зі специфічними виробничими або індивідуальними поведінковими факторами (тютюнокуріння, надмірне вживання алкоголю, генетичні чинники), є порівняно простим завданням. Набагато складніша кількісна оцінка впливу факторів, пов'язаних із забрудненням та деградацією довкілля. Але лише завдяки такому аналізу можна визначити кількісну компоненту ризиків навколишнього середовища.

Існують два головних принципи, покладені в основу екологічного громадського здоров'я - екологічна поміркованість і соціальна справедливість. Ці принципи включають як фізичне середовище, так і екосистему, складовою частиною якої є населення та його ставлення до охорони довкілля, економічна діяльність людини і розвиток, відображення якого може бути визнане сталими або несталими щодо навколишнього середовища.

Сфера громадського здоров'я має вирішувати широке коло екологічних проблем, які стоять перед людством. Очевидно, що основними вирішальними факторами, які будуть визначати стан здоров'я в довгостроковому період є екологічні, енергетичні і ресурсні обмеження як в окремих країнах, так і на планеті загалом. Це питання перебуває поза компетенцією медичних працівників. Потрібно усвідомлювати необхідність та відповідальність за майбутні покоління, сприяти проведенню наукових досліджень і діяльності, спрямованої на забезпечення їх виживання.

Очевидно, що здоров'я, довкілля і суспільний розвиток тісно пов'язані, включаючи харчування і сільське господарство, воду, використання енергії, промисловість, людські поселення, транскордонні забруднення. В цьому контексті найбільш важливими є справедливий доступ до ресурсів у країнах і між ними і участь громадян у процесі управління їх розподілом.

Все більше визнається зв'язок між станом здоров'я і сталим розвитком на місцевому рівні: існує багато спільного в діяльності тих, хто працює над створенням здорового суспільства, і тих, хто працює над створенням стабільного суспільства. Рівень здоров'я, довкілля і економіка тісно пов'язані між собою.

У цьому контексті особливо важливим є принцип суспільної справедливості. Цей принцип включає такі питання, як визнання прав людини, задоволення основних людських потреб і соціальна справедливість. Як перший крок, соціальна справедливість вимагає пошуку шляхів зменшення нерівності в праві на здоров'я.

Адже нерівність у праві на забезпечення здоров'я - це значною мірою результат нерівних можливостей в доступі до основних передумов здоров'я - забезпечення якісного харчування, житла, освіти, роботи, чистого і безпечного довкілля, достатнього заробітку – необхідно забезпечити кожному громадянину справедливий доступ до складових, що визначають рівень здоров'я.

Проблемою справедливості займаються також працівники громадського здоров'я, яких цікавить питання розподілу національного доходу. Немає потреби уточнювати залежність між бідністю і рівнем здоров'я людей. Питання не в тому, щоб визнати проблему, а в тому, щоб знайти шляхи, завдяки яким незаможні люди могли б досягти високих стандартів життя. Останніми роками стає зрозумілим, що справедливий розподіл національного доходу так само важливий, як фактично існуючий рівень добробуту окремих суспільних груп.

Іншим важливим завданням екологічного громадського здоров'я є впровадження моралі соціальної справедливості і потреба в застосуванні концепції ринкової справедливості стосовно здоров'я. Мораль ринкової справедливості намагається пояснити причини шкідливих звичок і «не звинувачувати жертву» за розвиток захворювань, пов'язаних із стилем життя, а знаходити причини, що викликають ці хвороби, звинувачувати тих, хто створює рекламу і ринок продуктів, небезпечних для здоров'я.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Екологічне громадське здоров'я: від теорії до практики / За ред. К. Чу та Р.Сімпсона; пер. з англ. під ред. І.М. Солоненка та Л.І. Жаліло. – Кам'янець-Подільський: Абетка – НОВА, 2002. – 290 с.
2. Людський розвиток в Україні: інноваційний вимір: Кол. монографія / За ред. Е.М.Лібанової. – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2008. – 316 с.
3. Міжгалузева комплексна програма «Здоров'я нації» на 2002-2011 роки. – К.: МОЗ України, 2002. – 88 с.
4. Солоненко І.М., Рожкова І.В. Управління організаційними змінами у сфері охорони здоров'я: Монографія. – К.: Вид-во «Фенікс», 2008. – 275 с.